

د وګر شمېرنې تخنیکي اړخونه

(درېيمه برخه)

مخکې وويل شول چې وګر شمېرنه يوه پېچلې پروسه ده چې د نفوسو په هکله معلومات راته چمتو کوي. دا پروسه د اداري چارو ترڅنګ؛ تخنیکي چارو ته هم اړتيا لري چې بايد متخصص او مسلکي ماهر پرسونل ورته ولرو. له دې امله چې افغانستان د يو مجبوريت له مخې د لاندنيو ساده رياضيکي طريقو او فرمولو په واسطه اټکلونه کول، خو د څلويښتو کلونو بهير کې نور دا اټکلونه ډير اعتبار نشي لرلای:

$$P = P_0 \times e^{rt}$$

په دې فرمول کې P د پام وړ کال نفوس، P_0 د اساس کال نفوس، r د نفوسو د ودې فيصدي او t دکلونو شمير دی. دا فرمول شايد د يوې يا دوو دورو لپاره دقيق وي، خو د ډيرو کلونو لپاره په دې هر جز کې بدلون راځي، همدا رنگه دا لاندې فرمول:

$$P_{t+m} = P_t (1+r)^m$$

$$r = \frac{1}{m} \sum \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}}$$

Where,

P_{t+m} = population at future date in time

P_t = last census taking

P_{t-1} = prior census taking

m = number historic intervals

r = rate of change

دا چې تر اوسه د مجبوريت له مخې د تخمين له مخې د نفوس معلومات نشر کيدل، اوس يې وخت دی چې د نفوسو د نړيوال صندوق، داخلي او بهرنيو متخصصينو، د اطلاعاتي وسايلو، د معارف وزارت، دکارتوگرافي ادارې او د پوهنتونونو په گډ کار سره دې مقصد ته ورسيزو. لومړنۍ سرشميرنه د بنوونځيو د رخصتي پرمهال وه، چې شاگردان کورنو کې وو او بنوونکو د سرشميروونکو په توگه د سرشميرنې له تيمونو سره کار وکړ. دکارتوگرافي ادارې لازم سکيچ مپونه چمتو کړي وو، اطلاعاتي وسايلو، د روغتيا وزارت او د کورنيو چارو وزارت هم خپله برخه لرله.

دکارتوگرافي دنقشو له مخې د هر گروپ ساحه او دسرشميروونکو لپاره د لارو، ويالو، پلونو او نورو ځايونو د موندلو کار اخیستل کېد، له نقشي او سکيچ مپ څخه استفاده د اضافه شميرنې، کم شميرنې اشتباه او د وخت دضياح ستونزه له منځه وړي. دکارتوگرافي طرز دا دی چې ديموگرافران د نقشي په علايمو، وضعيت، استعمال او د هغې په رهنمايي کونکو شفرونو، کودونو او رنگونو پوه شي او دا بايد د وګر شميرنې لومړی مرحله کې دوی ته د ورکشاپونو په ترڅ کې وښودل شي.

په دې توگه ديموگرافيکي چارې د هيواد په سرتاسر کې هر مسکوني واحد او سيمه رابښي. که چيرې ډيره لږه برخه او آن يو کور او يو House Hold هم بې شميرنې پاتې شي دا بشپړ پوښښ او Coverage نه دی، نو ځکه د دوباره شميرنې (re- enumeration) غوښتنه کوي، په دې توگه (re- enumeration) هم د وخت ضايع کول دي او هم يو مضاعف لگښت دی. د نفوسو د شمير د صحت د معلومولو لپاره د دوباره شميرنې په پرتله Internal Consistent ميتود گټور تماميږي. که چيرې به سيمو کې تيروتنه او د ساحې تداخل پېښ شي او د وگړشميرنې گروپونه يو ه ساحه له شمار څخه پرېږدي، دې ته د کم شميرنې يا Under enumeration تېروتنه وايي او که چيرې د شميرنې گروپونه يوه ساحه دوه ځلې وشميري يا يو گروپ د بل گروپ د ساحې وگړي چې هغه بل گروپ هم شميرلی وي، خپلو فورمو کې ډک کړي په دې صورت کې د اضافه شميرنې يا Over Enumeration تيروتنه رامنځته کيږي. نو ځکه د دې غلطيو د نه واقع کيدو په خاطر له کارتوگرافي څخه مرسته غوښتل کيږي او د هرې سيمې نقشې چمتو او د وگړ شميرنې گروپونو، سوپروايزرانو او کنترولرانو ته سپارل کيږي دغه Sketch map د جغرافياوي ټولو نښو سره يو ځای ساحه بڼه روښانه کولای شي په دې توگه د ديموگرافي او کارتوگرافي دغه تخنيکي گډ کار، د وگړ شميرنې په پروسه د کار د طرز مطلوبه بڼه ده. په دې طرز کې ديموگرافرانو ته د نقشې بنودنه، د نقشې درنگونو بيانول، د سکيچ مپونو سپارل او د هغو په کود پوهيدنه، د علايمو استعمال او دهغو د استعمال طرز بنودنه شامله ده. دغه طرز او په هغه حاکميت موندل د وگړشميرنې لومړی پړاو کې شامل وظيف دي.

(1) شکل: د وگړشميرنې د گروپ غړی ځان په نقشه او ساحه پوهوی.

مورن اړ ياستو چې وگړشميرنه د مخامخ مرکو له لارې او له هر Hold house څخه د مخامخ کتنې څخه چمتو کړو، لاهم نوي ميتودونه لکه د ايميل او فکس له لارې د معلوماتو ټولول نه دی ممکن شوی، نوځکه مورن اړ ياستو چې هر پړاو کې ځينې تخنيکي ټکي په پام کې ونيسو:

۱. له شمار څخه مخکې پړاو (pre-enumeration): په دې پړاو کې د وگړشميرنې مقدماتی چاری لکه د مناسبو تشکيلاتو رامنځته کول، د سيمه ييزو دفترونو پرانيستل، د پوښتنليکونو طرح کول، د شمير د روش ټاکل (دا روش به يا dejure او يا به هم defacto وي)، د پرسونلو تريننگ کول، د سکيچ مپونو جوړول او په جغرافيايي نښو او علامو باندې د پرسونلو پوهول، د جغرافيايي او کارتوگرافيکي کودونو بنودنه، د کلپانو (sketch maps key) جوړول او بنودل او دې ته ورته مقدماتی چاری او د وگړشميرنې د پلان جوړول تر سره کيږي. په دې پړاو کې د شمار ساحې د نقشې پر مخ بنودل کيږي. د شمار ساحه هغه ټاکلی سيمه ده چې يوه وگړ شميرونکی ته يې د وگړ شميرنې دننه

سپارل کیری. لکه یو کلی یا څو کوچنی کلی او په بنارونو کی د یوی ناحیې یوه کوڅه، چی د نقشې پر مخ د دغی ساحې پولې اوسرحدات بنودل کیری (لاندی شکل د یوی بناری ناحیې یوه نقشه بنکاره کوی).

۲ شکل : د یوی نقشې بیلگه

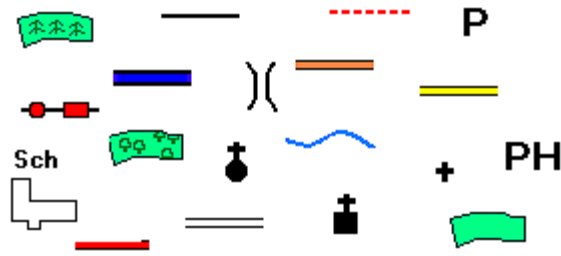
په دی توگه د پورتنیو مثالونو سره سم وگر شمیرونکی په ټاکلي وخت کې د همدې ساحې خانوار شمیری. د یوی ساحې د څو تنو وگر شمیرونکو لپاره یو کنترولر او د څو کنترولرانو لپاره یو سوپروایزر ټاکل کیری، چې د هر یوه فورمې او لستونه یو بل سره توپیر لري. ورگړل شوی فورمې اولستونه د یوی ورځې په ترڅ کې ډک او د هماغې ورځې په پای کې د ساحې مرکز ته سپارل کیری.

II . د شمار پړاو (Enumeration) : دا د وگر شمیرنې عملیاتي پړاو دی چې د لومړني پړاو په تعقیب پیل کیری او هغه چمتووالی او پلان چې لومړني پړاو کې چمتو شوی و، په دې پړاو کې تطبیق کیری.

III . له شمار څخه وروسته پړاو (Post enumeration) : په دې پړاو کې راټول شوي ارقام تحلیل او دنشر لپاره چمتو کیری. دې ته د ارقامو د ارزیابی اوپروسس پړاو هم ویل کیری.

د څو تنو سرشمیرونکو کار د یوه کنترولر او بیا د څو تنو کنترولرانو کار د سوپروایزرانو په واسطه څارل کیری، چې سکچ مپونه، کودونه او سرحداتو ټاکنه ورسره مرسته کوي. سکچ مپ کې کوڅی، سرکونه، ناحیې، ویالی، سیندونه او نور په نښه او نومونه ورته ایښودل کیری. سیمی باید د کود په واسطه کودبندي شي او د اوسېدو سیمې او واحدونه باید فهرست شي. د سوپروایزرانو، کنترولرانو، او وگر شمیرونکو شمیر او پوښتنلیکونو تعداد د همدې فهرستونو له مخې برابریری. دکره او روښانه نقشو، کودونو او علایمو موجودیت مور سره مرسته کوي چې وگر شمیرنه پلان سره سم په ټاکلي وخت تر سره شي، دا ځکه چې په وگر شمیرنه کې وخت (census timing) ډیر مهم او حساس معیار دی. مثلاً که یو ماشوم د ټاکلی وخت له دولسو بجو یوه دقیقه وروسته زیږي، په شمیرنه کې نه راځی.

د شمیرنې بنودل شوی وخت ته reference period ویل کیری. البته د flat map په پرتله، دلته مور ته sketch map او علایم او مشخصات او د مشخصاتو کلی د ډیر ارزښت لرونکی او د وخت دضیاع مخنیوی کوونکی ده. دلته به د توپو گرافیکې علایمو، جغرافیایي کودونو، پلونو، لویو لارو، پارکونو، ښوونځیو، کلنیک او نورو نښو څو بیلگی راوړو، چې د دیموگرافرانو د استعمال لپاره ترتیب شوی دی(مثال د یو خارجی هیواد دی) :

۳. شکل یو شمیر خانگری علایم

۴. شکل: د وگرشمیرونکو لپاره د لارو او سرکونو لارښود

۵. شکل د گروپ او د کنترولرانو دکار د ساحاتو تفکیک.

مخصوصه اشاری (علایم legend):

	دجیودیزی شبکی		یوه فابریکه
	نیولمان پیلر		دهوا پوهنی مرکز
	مواصلاتی کرښی		
	پوخ سرک		د اوبو پایپ
			سیندونه
			دلذزار او شار
	میوه لرونکی بڼونه او گن لوی بو تی		چمنونه، ختی

دشمار له پړاو وروسته، د ارقامو د تحلیل دنده لا زیاته مهمه او تخنیکي اړخ لري. دتحلیل مدیریت او ټیم باید ټول را ټول شوی ارقام ترلاسه او وروسته تر هغه د هرې برخې کتگوري ځانگړو گروپونو ته وسپاري. دا هغه پړاو دی چې نور نو د ساحې موظف گروپونه، شمیرونکي، کنترولران او سرگروپان پکې مسؤلیت نه لری، دا ټول مسولیت د تحلیل د مدیریت دی. دوی احصائیوی وسیلو(جدول او گرافونو) په واسطه ارقام صنف بندي، تخلیص او تشریح کوی.

د ارقاموله تحلیل اوطبع کولو وروسته د باصلاحیته مرجع له هدایت او تائید ورسته پروسس او تحلیل شوی ارقام مربوطه دولتی، نړیوالو ادارو او دنورو اړوندو مراجعو په واک کې ورکول کیږی. د دې ترڅنګ ټول نفوس د اقتصادی مهمو سکتورونو له معلوماتوسره یوځای د مربوطه کال په احصائیوی کالنی کې نشر او رسماً اعلانېږی. UNFPA او نور نړیوال موسسات هم همدې ارقامو ته مراجعه کوي او نړیوال اعتبار ترلاسه کوي.

له نېکه مرغه نړیوالې ټولني د زریزی اهدافو کې په پرمختیایی هیوادو کې د فقر د له منځه وړلو او د اقتصادی، کلتوری او ټولنیزی پرمختیا لپاره چمتووالی بنودلی، په دی کې یو یې د دغو هیوادو د اقتصادی - اجتماعی پلانونو او د عامه پروژو دتطبیق لپاره مرستی دي، چې د دې موخي د تحقق لپاره د نفوسو د شمیر ارقامو ته ضرورت لرو. د دغې برخې دتمویل لپاره د نفوسو نړیوال صندوق مرسته کوي او د دوی په اجندا کې شامله موضوع ده.